

Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere
nuorisovaltuusto@pirha.fi
pirha.fi

Lausunto
1.2.2024

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuuston lausunto Erja Pelkosen ym. valtuustoaloitteeseen lastensuojelun laadun parantamiseksi

Esipuhe

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuusto on kokouksessaan 1.2. käsitellyt nuorisovaltuuston sosiaali-, terveys- ja pelastustiimin luonnosta nuorisovaltuuston lausunnoksi Erja Pelkosen ym. jättämään valtuustoaloitteeseen lastensuojelun laadun parantamisesta ja lausuu sen pohjalta seuraavaa:

Lastensuojelun tilanne Pirkanmaalla

Lastensuojelun tilanne valtakunnallisesti on huolestuttavalla tasolla eikä erinäisistä kehittämisohjelmista tai strategioista huolimatta ole pystytty turvaamaan lainsäädännön takaamia palveluita riittävässä määrin. YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen sekä Suomen perustuslakiin perustuen on julkisen vallan tehtävänä turvata riittävät peruspalvelut.

Erityisesti lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden saatavuus on merkittävästi heikentynyt, mikä vaikuttaa palvelutarpeeseen vastaamiseen. Kuten aloitteessakin todetaan, on monissa pirkanmaalaisissa kunnissa systemaattisesti aliresurssoitu lastensuojelu sekä siihen liittyvät muut sosiaalipalvelut.

Pirkanmaan tilanne on valtakunnallisesti heikko. Valtuustoaloitevastauksenkin mukaan n. 10 % lastensuojelun vakansseista on täyttämättä pätevän henkilöstön puuttuessa. Lastensuojelun asiakkaiden oikeus laadukkaaseen palveluun sekä luotettavaan henkilöstöön voi vaarantua, mikäli vakansseissa ei ole kyseiseen tehtävään pysyvästi pätevää tai sosiaalityöntekijän ammattinimikkeen omaavaa henkilöstöä.

Nuorisovaltuusto huomauttaa, että asiakkaan oikeusturvan ollessa kyseessä, on hyvinvointialueen sekä moraalinen että lainsäädännöllinen velvollisuus turvata palveluiden saatavuus. Myös henkilöstön hyvinvoinnista on voitava huolehtia luomalla hyvinvointialueesta kuva houkuttelevana sekä myös palkka- ja etutasoon suhteutettuna kilpailukykyisenä työnantajana.

Matalan kynnyksen tuen tarjoaminen

Kuten valtuustoaloitteen vastauksessakin todetaan, hyvinvointialueen tulee ensisijaisesti tavoitella matalan kynnyksen mielenterveyspalveluiden tilan parantamista sekä ennaltaehkäiseviin palveluihin panostamista. Paikallisen terapiatakuun Pirkanmaan-mallin pilotoiminen ennen hallituksen esityksen antamista tämänhetkisen tiedon mukaan syksyllä 2024 edesauttaisi kustannustehokkaamman palvelutuotannon sekä pitkän aikavälin säästöjen ja tehostamisen hakemista hyvinvointialueen omista palveluista.

Nuorisovaltuusto haluaa kiinnittää huomiota myös vuokratyövoiman sekä yksityisen sektorin palveluiden hyödyntämiseen julkisen palveluntuottajan eli hyvinvointialueen toimesta lakisääteisten palveluiden tuottamiseen. Lähtökohtaisesti hyvinvointialueen tulee varmistaa oman henkilöstön saatavuus ennen kuin palveluita lähdetään täydentämään yksityisiltä yrityksiltä ostetulla vuokratyövoimalla. Lainsäädäntö sekä sen esityöt lähtevät siitä, että hyvinvointialue järjestää palvelut lähtökohtaisesti omana tuotantonaan sekä täydentää niiden saatavuutta yksityisen ja kolmannen sektorin palvelutuotannolla.

Hyvinvointialueen tulisi panostaa siihen, että lastensuojelunpalvelut ja -tilat olisivat vielä enemmän matalan kynnyksen palveluita ja kodinomaisia. Siten mm. laitoksista nuoret eivät karkaisi, kun ei ole tarvetta lähteä pois kodilta tuntuvasta paikasta. Kun palvelut ovat helposti saatavilla, niihin on turvallisempaa ja helpompaa hakeutua.

Varhaiskasvatuksessa ja kouluissa työntekijöiden tulee herkästi puuttua tilanteisiin, jotka mahdollisesti vaativat lastensuojelun palveluita. Perheille tulisi tarjota näitä palveluita ystävällisellä asenteella, syyllistämättä ketään. Silloin sekä vanhemmille, että lapselle tai nuorelle jää positiivinen kokemus ja he uskaltautuvat kääntymään avun piiriin ehkä myöhemmin uudestaan, jos tarve vaatii.

On tärkeää, että lastensuojelunpalvelut, varhaiskasvatus sekä koulut tekevät tiivistä ja hyvää yhteistyötä. Mikäli aikaa ja rahaa on, olisi hyvä kouluttaa työntekijöitä ja pitää heitä ajan tasalla siitä kuinka tietyissä tilanteissa tulisi toimia. Aina tulisi myös muistaa, että vanhempia tai lapsia ei tulisi syyllistää, vaan avoimesti kuunnella ja auttaa perhekohtaisesti. Kaikki toimintatavat eivät toimi jokaisessa perheessä.

Lapsia, nuoria ja vanhempia tulisi muistaa myös haastatella yksin, koska välillä perheen oleminen paikalla luo painetta ja välttämättä silloin totuutta ei sanota ääneen.

Sosiaaliturvaleikkausten vaikutus lastensuojelun tilanteeseen

Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa "Vahva ja välittävä Suomi - Pääministeri Petteri Orpon hallituksen 20.6.2023" esitetään merkittäviä muutoksia sekä lastensuojeluun, sosiaaliturvaan että sosiaali- ja terveyspalveluiden kokonaisuuksiin liittyen.

Hallitus esittää leikkauksia muun muassa erinäisiin sosiaaliturvaetuuksiin, mikä vaikeuttaa juuri lastensuojelun asiakkaana olevien perheiden asemaa koko yhteiskunnassa. Valtakunnallisesti alkamassa

oleva lastensuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksen käynnistämisen prosessi on myös osa hallitusohjelmaa, mikä vaikeuttaa myös hyvinvointialueella kustannuskehityksen ennakoimista.

Hallitusohjelmassa esitetään muun muassa opintotuen indeksikorotusten jäädyttämistä, millä voi olla vaikutusta erityisesti yksinasuviin lastensuojelun asiakkaisiin sekä opiskelijoihin. Nuorisovaltuusto vetoaa hyvinvointialueeseen, että se vaikuttaa hallituksen leikkausten vaikutusten minimoimiseen omalla alueellaan sekä turvaa lakisääteisten peruspalveluiden saatavuuden kaikissa tilanteissa. Lastensuojelun asiakaisen sosioekonominen tilanne on jo lähtökohtaisesti heikompi kuin muulla väestöllä ja tämän takia myös alueellisesti on tehtävä riittävät vaikutusten arvioinnit leikkausten vaikutuksista myös paikallisesti Pirkanmaan hyvinvointialueella.

Hallituksen päätös lakkauttaa aikuiskoulutustuki voi heikentää työntekijöiden edellytyksiä uudelleen koulutautua erityisesti matalapalkka-alan työtehtäviin. Kyseisellä päätöksellä voi olla vaikutuksia henkilöstön saatavuuteen, mikäli uudelleenkouluttamismahdollisuuksia heikennetään merkittävästi eikä korvaavaa tukea tule saataville.

Valiokuntien ja vaikuttamistoimielinten rooli valmistelussa

Pirkanmaan hyvinvointialueen hallintosäännössä todetaan, että hyvinvointialueella toimii nuorisovaltuusto, vammaisneuvosto sekä vanhusneuvosto. Lisäksi aluevaltuustoryhmien välisessä valtuustosopimuksessa päätettiin vuonna 2022 lähteä rakentamaan hyvinvointialueen toimielinmallia valiokuntamallin pohjalta. Hyvinvointialueen hallintosäännön seitsemännen (7.) luvun ja 90 §:n mukaan valtuuston valiokunnat seuraavat hyvinvointialueen toimintaa sekä toimintaympäristöä keskinäisen työnjakonsa mukaisesti.

Nuorisovaltuusto näkee tärkeänä, että sekä valtuuston valiokunnat että aluehallituksen asettamat vaikuttamistoimielimet otetaan myös muiden kuin strategisesti merkittävien kokonaisuuksien valmisteluun mukaan jo aikaisessa vaiheessa. Esimerkiksi valtuustoaloitteet tulisi nuorisovaltuuston mielestä lähettää lausunnonlehtien kautta asianmukaisesti kyseisen aloitteen toimialasta vastaavaan valiokuntaan/-iin sekä vaikuttamistoimielimeen/-iin.

Valiokunnilla ja vaikuttamistoimielimillä on mahdollisuus tuoda aloitteen valmisteluun sekä sen käsitteilyyn omasta ryhmästään uusia näkökulmia. Siten ne pystyvät vaikuttamaan hyvinvointialueen keskeisiin palveluihin sekä niiden kehittämiseen myös muusta kuin strategisesta näkökulmasta. Nuorisovaltuusto katsoo, että hallintosäännön päivittämisen yhteydessä on tarkasteltava myös valiokuntien roolia lausuntojen antajana suhteessa valtuustoaloitteisiin.

Yhteenveto

Nuorisovaltuusto pitää aloitteessa esitettyjä tavoitteita erittäin tarpeellisina ja esittää, että hyvinvointialue ryhtyy aloitteen mukaisiin toimiin sekä laatii toimenpideohjelman lastensuojelun kokonaistilanteen parantamiseksi Pirkanmaan hyvinvointialueella laajassa yhteistyössä kuntien sivistys- ja nuorisopalveluiden, vanhempainyhdistysten, yksityisen ja kolmannen sektorin, sosiaali- ja terveysministeriön sekä hyvinvointialueen nuorisovaltuuston kanssa.

Nuorisovaltuusto kiinnittää lausunnossaan huomiota myös siihen, että jatkossa nuorisovaltuuston toimialaan olennaisesti liittyvät valtuustoaloitteet toivotaan tuotavan nuorisovaltuuston käsiteltäväksi. Myös vammais- sekä vanhusneuvostojen kohdalla on syytä noudattaa samaa toimintaperiaatetta. Huomiota on valmistelussa syytä kiinnittää myös siihen, että valtuustoaloitteen käsittelyaika (1,5 vuotta) on ollut merkittävän pitkä eikä siitä huolimatta sitä ole lähetetty nuorisovaltuustolle tai kyseisestä hyvinvointialueen toimialasta vastaavalle monipalveluvaliokunnalle lausuttavaksi tai edes muuten käsiteltäväksi.

Nuorisovaltuusto toivoo, että mikäli resurssit riittävät, panostettaisiin siihen, että varhaiskasvatuksessa ja koulussa oltaisiin ajan tasalla lastensuojeluun liittyvissä asioissa. Olisi hyvä herkästi puuttua epäilyttäviin tilanteisiin perheissä. Perheille apua tarjottaessa tulisi asenteen olla ystävällinen ja tehdä tilanteesta mahdollisimman mukava, jotta apua saavat eivät koe tätä häpeälliseksi.

Lausunto on käsitelty ja hyväksytty nuorisovaltuuston kokouksessa 1.2.2024.

Nuorisovaltuuston puolesta,

Eetu Hukkanen

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuuston puheenjohtaja

Ava Vuorenpää

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuuston jäsen